

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ СТАРШОКЛАСНИЦЬ

У статті проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи з проблеми професійного самовизначення сільських старшокласниць; висвітлено основні напрями науково-методичного забезпечення роботи педагога з учнями і батьками з окресленого питання.

Ключові слова: професійне самовизначення, сільські старшокласниці, педагогічні умови.

Проведений теоретичний аналіз досліджень з проблеми професійного самовизначення та результатів констатувального експерименту дав підстави для визначення педагогічних умов підвищення ефективності формування професійного самовизначення сільських старшокласниць, які полягають у: дотриманні особистісно орієнтованого та гендерного підходу до організаційно-методичного забезпечення роботи школи з підготовки сільської родини стосовно професійного самовизначення сільських старшокласниць; урахуванні інтересів, нахилів, здібностей сільських старшокласниць; урахуванні виховних особливостей сучасних сільських сімей стосовно місця проживання.

Організуючи формувальний експеримент дослідження, ми брали до уваги також результати анкетування дівчат-старшокласниць та їхніх батьків щодо доцільності проведення курсу занять для учнів та батьків “Обираємо майбутню професію”.

Результати анкетування, проведеного у процесі констатувального етапу дослідження, свідчать про те, що учні 8–9 класів сільських шкіл, а також їхні батьки потребують кваліфікованої допомоги у майбутньому професійному самовизначенні. Так, 89,5 % опитаних відповіли, що хочуть вивчати запропонований курс “Обираємо майбутню професію”, 90,8 % визначили, що їм необхідна допомога у вирішенні проблеми вибору свого професійного майбутнього. Оскільки вважаємо, що вибір професії – це моральне рішення, від якого залежить майбутнє самої особистості і суспільства, опрацьовували результат анкетування, пов’язаний із визначенням сенсу життя у процесі професійного самовизначення особистості. Так, вивчаючи професійні наміри школярів, констатували, що у відповідях старшокласниці с. Пархомівка на першому місці – “задоволеність працею”, на другому – “матеріальний добробут”, на третьому – “суспільна значущість професії”. Більш “меркантильними” виявилися старшокласниці с. Крюківщина (передмістя Києва), у більшості відповідей яких (до 62 %) переважали мотиви побутового характеру. Наприклад, “хочу заробляти багато грошей, а ким бути – мені однаково”, “мрію комфортно жити” тощо. Тому в роботі з ученицями ми вважали за доцільне насамперед виховати у них уміння об’єктивно оцінювати як свої можливості, так і реальні можливості сім’ї, спираючись на знання, отримані ними під час вивчення курсу. До цього процесу долучали батьків, які передавали старшокласницям власний життєвий досвід.

Пропонований курс містив дев’ять занять для старшокласників (із

залученням батьків) з професійного самовизначення. Зважаючи на те, що найоптимальнішим у навчанні є поєднання теорії з практикою, ознайомлення з теоретичними положеннями ми поєднували з практичними тренінгами. Кожне заняття складалося з трьох частин: теоретичної, практичної і самостійної у вигляді завдань для старшокласників; містило рекомендовану літературу для вчителів по роботі з дітьми та батьками з означеної проблеми.

Оскільки професійне самовизначення є узгодженням можливостей людини з професією, цей процес складний, багатогранний, побудований на суперечностях. Завдання навчальних закладів, зокрема школи, полягає у створенні педагогічних умов, спрямованих на подолання таких суперечностей. Розглядати його необхідно не з позиції “управління” процесом вибору професії, що було притаманним тоталітарній педагогіці, а як коректний педагогічний супровід розвитку здатності старшокласників до усвідомленого вибору професії.

З метою виявлення динаміки у рівнях сформованості професійного самовизначення сільських старшокласниць було проведено два контрольні зрізи: перший на початку експериментальної роботи на рівні констатації (початковий) та другий після формульовального етапу експерименту (завершальний).

Динаміка сформованості у сільських старшокласниць ГПС (готовності до професійного самовизначення) в експериментальній і контрольній групах до та після формульовального експерименту подана в таблиці 1. Як свідчать експериментальні дані, певне зростання кількості старшокласниць з високим і середнім рівнями ГПС відбулося в обох групах. Проте динаміка в контрольній групі є менш вагомою порівняно з експериментальною. Адже загальний приріст кількості старшокласниць з високим (+10,3%) і середнім (+15,5%) рівнями ГПС в експериментальній групі суттєво перевищив кількість старшокласниць з високим (+ 3,8 %) і середнім (+5,6 %) рівнями в контрольній групі.

Таблиця 1

Динаміка сформованості у сільських старшокласниць ГПС в експериментальній і контрольній групі до та після формульовального експерименту (у відсотках)

Рівні сформованості ГПС	Динаміка сформованості у старшокласниць ГПС						Різниця динаміки (ЕГ–КГ)
	ЕГ			КГ			
	до експ.	після експ.	дина-міка	до експ.	після експ.	дина-міка	
Високий	13,5	23,8	+10,3	14,1	17,9	+3,8	+6,5
Середній	22,2	37,7	+15,5	19,8	25,4	+5,6	+9,9
Низький	64,3	38,5	-25,8	66,1	56,7	-9,4	-16,4

Результати застосованої методики засвідчили, що відбулися позитивні зрушення як у професійному самовизначенні дівчат-старшокласниць, так і в їхньому світосприйнятті, а, отже, підвищився рівень сформованості професійного

самовизначення дівчат старшого шкільного віку з означених родин.

Внаслідок проведених позаурочних занять нами було зафіксовано помітні зміни у взаєминах учасників експериментальної групи з батьками у сім'ях, що позитивно вплинуло на участь та допомогу батьків у професійному виборі своїх дітей.

Зазначимо, що кожна школярка мусила пройти свій шлях до порозуміння з батьками та прийняття ситуації, що склалася в сім'ї. Саме цей шлях сприяв усвідомленню сімейних цінностей.

Заняття зі старшокласницями уможливили співставлення дівчатами цінностей своєї сім'ї із загальнолюдськими, прийняття сімейних цінностей як особистісно значущих та самовизначення в майбутньому щодо власної сім'ї. На кінець експерименту 29 % дівчат з експериментальної групи відзначили, що вони почали частіше замислюватися над сімейними цінностями та проектувати своє сімейне майбутнє, у той час як із контрольної – лише 13 %.

З'ясовано, що в учасників експериментальної групи відбулися позитивні зміни у взаєминах з дорослими. Старшокласниці почали будувати взаємини з дорослими на партнерській взаємодії, зникли агресія та образи, нечемний стиль спілкування переріс у конструктивні взаємини, які визначалися прийняттям відповідальності на себе, усвідомленням власного обов'язку щодо батьків (у середньому 38 %, у контрольній групі в середньому 24 %).

Відзначимо, що на початок експерименту значна частина його учасників мала неадекватний погляд на вирішення життєвих проблем, особливо матеріальних. На кінець експерименту дівчата-старшокласниці зазначили, що завдяки проведеним заходам вони по-іншому почали оцінювати життєві негаразди та матеріальне становище своєї сім'ї. Це змінило їхню поведінкову стратегію щодо конфліктів, кризових ситуацій у сім'ї, матеріального забезпечення та погляди стосовно власних витрат.

Проведена експериментальна робота дала змогу старшокласницям експериментальної групи побачити розмаїття поведінкових стратегій, варіантів вирішення проблеми, а завдяки цьому навчитися гнучкості поведінки та розумінню того, що безвихідних ситуацій не буває. Так, на початок експерименту адекватна реакція в нестандартних ситуаціях була властива в середньому 9 % учасникам експериментальної групи (порівняно з 8% в контрольній), на кінець експерименту склала 19 % в експериментальній групі (порівняно з 10 % в контрольній).

Порівняльний аналіз початкового та кінцевого зрізів дає можливість стверджувати, що учасники експериментальної групи почали адекватніше дивитися на життя та сімейні проблеми, у той час як представники контрольної групи вирізнялися певною інфантильністю поглядів.

Отже, результати формувального етапу експериментальної роботи дали змогу констатувати, що апробація методики формувального експерименту (курс занять для старшокласниць "Обираємо майбутню професію") сприяла актуалізації процесу отримання знань старшокласницями з різних сфер діяльності людини про світ професій; формуванню позитивного ставлення до професійної діяльності як загальнолюдської цінності та прикладної спрямованості навчання стосовно своєї

майбутньої професійної діяльності; формуванню позитивної, довірчої атмосфери в сім'ях учнів, поліпшенню батьківсько-дитячих взаємин тощо.

Таким чином, дослідження педагогічних умов формування у сільських старшокласниць готовності до професійного самовизначення виявилось ефективним, що підтверджено результатами статистичної обробки даних нашої дослідно-експериментальної роботи.

*А. К. Солодка,
м. Київ*

СИСТЕМА КРИТЕРІЇВ І ПОКАЗНИКІВ ГОТОВНОСТІ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ДО КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Стаття акцентує на залежності процесу кроскультурної взаємодії від особистісних характеристик його учасників, що фіксуються у готовності особистості до здійснення кроскультурної інтеракції.

Ключові слова: кроскультурна взаємодія, кроскультурна інтеракція.

Кроскультурна взаємодія виступає принципово новою формою культурного синтезу, обміну культурними освітніми практиками.

Визначення кроскультурності як нової ідентичності людини в полікультурному середовищі актуалізує значення кроскультурної взаємодії як формувального фактору аксіосфери освіти, який продукує систему моральних цінностей, що виступає механізмом обміну ідеями, знаннями, їх поширенням та впровадженням у практику освітнього процесу.

Теоретичний аналіз кроскультурної взаємодії веде до розуміння того, що сторони інтеракції повинні володіти певними характеристиками, які сприятимуть її здійсненню. М. Бенет, Р. Стагнер, А. Річ та Д. Мацумото досліджували проблему особистісних особливостей суб'єктів кроскультурних взаємодій [1–4]. Спільним є те, що усі вони намагаються дати визначення особистості, орієнтація та бачення світу якої переходять за межі її власної культури. Це особистість, котра розуміється на множинності реальностей, уособлює процес самоверифікації, що ґрунтується на усвідомленні як універсальності людського існування, так і відмінності культурних форм.

Ціллю статті є визначити особистісні характеристики, які фіксуються у готовності особистості до здійснення кроскультурної взаємодії.

Виокремивши, для розуміння суті проблеми дослідження, готовність до кроскультурної взаємодії як його головну характеристику, можна визначити такі критерії кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу: продуктивна участь (кроскультурна компетентність), позитивна взаємодія (кроскультурна толерантність), сумісність з іншокультурним середовищем (здатність до культурної трансформації, адаптації), полісуб'єктна взаємодія (спілкування на тотожних суб'єктних позиціях).

Ефективна кроскультурна взаємодія виступає одночасно умовою та продуктом функціонування кроскультурної компетентності особистості (продуктивної участі). У цьому дослідженні кроскультурна компетентність